

Gyorsjelentés a 2016. július 15-i török katonai puccskísérletről

2016. július 18.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Általános összefoglaló a törökországi katonai puccskísérlet eseményeiről, első következményeiről:¹

Törökországban **2016. július 15-én, péntek** késő este **katonai puccskísérletet hajtottak végre** az ország jelenlegi vezetői ellen a **demokratikus rend megőrzésének, az emberi jogok védelmének érdekében**. A hadsereg belbiztonsági alakulatai Ankarát és Isztambul-t támadták meg, a fővárosban megpróbálták elfoglalni a parlament épületét, több helyen fegyveres összecsapásokra került sor, harci repülőek és helikopterek köröztek a két nagyváros fölött, lezárták a Boszporuszon átívelő hidakat, tüzet nyitottak a civil lakosságra, a televíziók épületei felett át akarták venni az irányítást, az összes közösségi online médiát lekapcsolták, fogságba ejtették Hulusi Akar török vezérkari főnököt, és kijárási tilalmat jelentettek be.

Recep Tayyip Erdoğan török elnök a puccskísérlet kirobbanásakor szabadságát töltötte, és sokáig nem lehetett tudni, hogy valójában hol tartózkodik. Először egyenes adásban szólalt meg a CNN Türk televízióban az egyik riporter mobiltelefonjáról. **Biztosította a lakosságot, hogy még mindig ő az ország államfője, és arra buzdította az embereket, hogy tartsanak ki, menjenek ki az utcára.** Erdoğan **kiemelte, hogy a puccskísérletet a hadseregen belüli kisebb csoport hajtotta végre, úgy fogalmazott, hogy egy „párhuzamos struktúra” által bátorított lázadási kísérletről van szó.** Az emberek hallgattak a felhívására, és több ezer ember vonult az utcára Ankarában, Isztambulban, és több török városban, ezáltal is bénítva a puccsisták előretörését. Nem sokkal később, már az isztambuli repülőtéren a török elnök már úgy nyilatkozott, hogy **a török vezetés meghiúsította a puccskísérletet, amelyet Törökország egysége ellen szerveztek.**

Szombat délelőttre már viszonylagos nyugalom volt Ankarában, a török vezérkari főnököt kiszabadították. A pénteki események során korábban lezárt repülőtereket, pályaudvarokat, a Boszporusz tengersizorost újból megnyitották a török hatóságok. **A puccskísérletben körülbelül 1440-en sebesültek meg, legalább 294-en meghaltak,** köztük 190 civil és 104 puccsista. Az eseményeket követően **eddig több mint hatezer embert – köztük egy alkotmánybírárt, magas rangú katonai tisztet, ügyészeket, bírakat – vettek őrizetbe,** ám ez a szám folyamatosan növekszik.

Szombaton nyolc katona egy helikopterrel Észak-Görögországba menekült, földet érve menedékkérelmet nyújtottak be, ám a görög hatóságok letartóztatták őket, s hétfőn illegális beutazás vádjával bíróság előtt kell megjelenniük, menedékkérelmük elbírálása ugyanakkor a büntetőügytől függetlenül zajlik. A görög média értesülése szerint a puccsisták menedékkérelme kapcsán Alekszisz Ciprasz görög miniszterelnök úgy nyilatkozott, hogy azt *„a nemzetközi és az emberi jogok legteljesebb tiszteletben tartása mellett fogják megvizsgálni”*.² Vasárnap este Szaúd-Arábiában őrizetbe vették Törökország kuvaiti katonai attaséját. Az intézkedés oka egyelőre nem ismert, de valószínűleg a július 15-i puccskísérlettel van összefüggésben.³ A pénteki események

¹ http://inforadio.hu/kulfold/2016/07/15/katonai_puccskiserlet_zajlik_torokorszagban/ http://www.ansa.it/sito/notizie/mondo/2016/07/15/colpo-di-stato-in-turchia-carri-armati-ed-f16-su-ankara_432c117d-f188-423f-9f72-05260b0cc20c.html

² http://inforadio.hu/kulfold/2016/07/18/athen_nem_adja_ki_a_puccsistakat/

³ http://inforadio.hu/kulfold/2016/07/18/orizetbe_vettek_a_torok_katonai_attaset/

kapcsán országszerte nyolcezer rendőrt bocsátottak el állásából, köztük több magas rangú vezetőt.⁴

A puccskísérlet utáni helyi és nemzetközi reakciók⁵

Recep Tayyip Erdoğan török elnök, Binali Yildirim miniszterelnök és több miniszter is az eset következtében ígéretet tett arra, hogy a puccsistákat felelősségre vonják. „*A puccs Allah ajándéka, mert így meg lehet tisztítani a hadseregünket*” – fogalmazott a török államfő. A **halálbüntetés** újbóli **bevezetésének lehetősége** is szerepel az esetleges büntetési nemek között, erről azonban a parlamentnek, vita után kell döntenie. **Erdoğan** egykori mentorát, az Amerikai Egyesült Államokban, Pennsylvániában önkéntes száműzetésben élő **Fethullah Gülen muszlim hitszónokot** vádolja a török kormány és az ő hatalmának megdöntésére tett kísérlet előkészítésével, aki szerinte árnyékkormányt szervezett és irányított, ezért **felszólította az USA-t, hogy** ha tényleg stratégiai partnerének tartja országát, akkor **adja ki Törökországnak Fethullah Gülent. Bekir Bozdag török igazságügyi miniszter** megerősítette, hogy a vallási vezetőt vádolják, aki viszont tagadta érintettségét, egyben elítélte a puccskísérletet, mert álláspontja szerint katonai beavatkozással nem lehet demokráciát kiépíteni.⁶ Mevlüt Cavuşoglu török külügyminiszter is az USA érintettségéről, a puccsisták támogatásáról beszélt.

John Kerry amerikai külügyminiszter határozottan cáfolta és visszautasította a Cavuşoglu által mondottakat, s hangsúlyozta, hogy azok teljesen hamisak, és ezek a török megnyilatkozások ártanak a két ország kapcsolatának. Kerry felhívta a török külügyminiszter figyelmét, hogy a török kormány a katonai puccskísérlettel kapcsolatos vizsgálatai során tanúsítson önmérsékletet és tartsa tiszteletben a jogállami normákat: a jogállamiság és a demokrácia szabályait, az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat. Kerry egyben arra is figyelmeztetett, hogy amennyiben a demokrácia és az alapvető emberi jogok sérülnek, akkor Törökország NATO tagsága is veszélybe kerülhet.⁷ Kerry jelezte, hogy az USA kész segítséget nyújtani Törökországnak az államcsínykísérlet körülményeinek feltárásában.⁸

Federica Mogherini, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviseleje azt nyilatkozta, hogy az EU-s külügyminiszterek határozottan azt üzenik a török vezetésnek, hogy a sikertelen puccskísérlet után tartsák tiszteletben a jogállamiságot és a demokratikus rendszert. Mogherini emellett emlékeztetett arra is, hogy olyan ország, ahol a halálbüntetés lehetséges, nem lehet az Európai Unió tagja.⁹

Vlagyimir Putyin orosz elnök a meghiúsult törökországi puccskísérletet követően telefonon hívta fel Recep Tayyip Erdoğant, és megengedhetetlennek és alkotmányellenesnek minősítette a

⁴ <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-police-idUSKCN0ZYOKT>

⁵ http://www.nytimes.com/2016/07/17/us/fethullah-gulen-turkey-coup-attempt.html?_r=0
http://inforadio.hu/kulfold/2016/07/17/a_nagytakaritas_folytatodik_torokorszagban/ <http://www.wsj.com/articles/kerry-calls-turkish-foreign-ministers-accusations-irresponsible-1468765123>

⁶ http://www.nytimes.com/2016/07/17/us/fethullah-gulen-turkey-coup-attempt.html?_r=0

⁷ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-coup-could-threaten-countrys-nato-membership-john-kerry-warns-a7142491.html>

⁸ <http://www.wsj.com/articles/kerry-calls-turkish-foreign-ministers-accusations-irresponsible-1468765123>

⁹ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/turkey-coup-could-threaten-countrys-nato-membership-john-kerry-warns-a7142491.html>

történeteket. Putyin hangsúlyozta, hogy a moszkvai vezetés elvből ellenzi az ilyen államellenes erőszakot. A két államfő közötti telefonbeszélgetés egy újabb lépés a Moszkva és Ankara közötti kapcsolatok normalizálása felé, emellett a közeledés jele, hogy a Kreml bejelentette, hogy a két államfő augusztus elején személyesen is találkozik majd.¹⁰

Umit Dunder ügyvivő török vezérkari főnök szerint a puccsisták nagy része a török csendőrségből és légierőből, valamint páncélos alakulatokból került ki. Dunder szerint a puccskísérlet megghiúsításához elsősorban a rendőrség, valamint az ügyészség gyors intézkedései járultak hozzá.¹¹

Szombat délután rendkívüli ülést tartott az ankarai parlament, ahol Binali Yildirim török miniszterelnök beszédében kiemelte: minden párt nemet mondott az államcsínyre, a parlamenti együttműködés új kezdete nyílt meg, és visszatérően használta az „egység” szót, egységbe hívva a pártokat a kormány mögött a demokrácia védelmében. Yildirim a parlamentet megtámadó terroristáknak nevezte a puccskísérlet szervezőit. Az ellenzéki **Köztársasági Néppárt (CHP) elnöke, Kemal Kilicdaroglu** elítélte a történeteket, és kijelentette: az államcsíny leverése közelebb hozta a politikai pártokat annak érdekében, hogy közös nevezőre jussanak a demokrácia erősítésében. **Az ellenzéki pártvezetők** beszédeiben az **egyenlőséget sürgették**, a másik **kulcsszó a „demokrácia”** volt, melynek védelmében s érdekében a kormány mögött állnak. Az ülés végén a négy legnagyobb párt, a kormányzó Igazság és Fejlődés Pártja (AKP), a CHP, a kurdbarát Népek Demokratikus Pártja (HDP) és a nacionalista Nemzeti Cselekvés Párt (MHP) **közös közleményt adtak ki. A pártok közös álláspontja, melyben elítélik a puccskísérletet, egyben egy megerősödött egységet is mutat, amely elengedhetetlen a török demokrácia fenntartásához.**¹²

A puccskísérlet közvetlen veszélyének elhárultával az események háttérének feltérképezése zajlik. **A Türkinfo főszerkesztője, Tarik Demirkan** kiemelte: az ország demokratikus ellenzéke számára valós veszélyt jelent az, hogy Recep Tayyip Erdoğan török államfő az események ürügyén az ő bebörtönzésüket is elrendeli. A főszerkesztő szerint az alapvető emberi jogok szabad gyakorlása forog kockán: a média, a kurd politikai mozgalom és az ellenzéki pártok tevékenységének ellenőrzése, egyes újságírók bebörtönzése, az országgyűlési képviselők mentelmi jogának felfüggesztése, valamint az elmúlt napokban több, Erdoğannal szemben kritikus hangvétellel író internetes honlap eltávolítása mind előjelei voltak annak, hogy az egyre erősödő önkényuralmi jelleget öltő állami irányítás veszélybe sodorja az alapvető emberi jogokat.¹³ Húsz olyan weboldal elérhetetlen a mai napig a szombati puccskísérlet óta, amelyek kritikus hangvétellel fogalmaznak a török kormánnyal és az AKP-val kapcsolatban – írja a Turkish Review.¹⁴

¹⁰ <http://www.liberoquotidiano.it/news/esteri/11930353/putin-chiama-erdogan-russia-turchia-telefonata-vediamoci.html>

¹¹ http://gyorplusz.hu/cikk/torok_puccskiserlet_a_terrorista_bandak_szebekerultek_a_demokratikus_tarsadalommal_osszefoglalo.html

¹² http://magvarhirlap.hu/cikk/61108/Rendkivuli_parlamenti_ulest_tartottak_Torokorszagban

¹³ http://inforadio.hu/kulfold/2016/07/18/tartanak_erdogan_bosszuiatol/

¹⁴ <https://tr2w.com/article/access-to-20-news-websites-blocked-in-aftermath-of-coup-attempt>

Olasz reakciók

Matteo Renzi olasz miniszterelnök „*megkönnyebbülését*” fejezte ki a törökországi fejlemények kapcsán, hiszen mint elmondta, egy olyan NATO-partner, mint Törökország helyzetének ellenőrizhetetlensége iránti aggodalom kihat a nemzetközi stabilitásra és a demokratikus intézmények biztonságára. Renzi reményét fejezte ki a tekintetben, hogy a helyzet nem fog rosszabbra fordulni és új veszélyeket rejtteni a török lakosság és valamennyi Törökországban élő külföldi számára. „*A szabadság és a demokrácia mindig a követendő és megvédendő út kell, hogy legyen.*” – fogalmazott az olasz kormányfő.

Paolo Gentiloni olasz külügyminiszter a puccskísérlet után telefonon egyeztetett török kollégájával, és Olaszország „*elégedettségét*” fejezte ki a törökországi állami intézmények sikeres megvédése kapcsán.

Pier Ferdinando Casini, az olasz Szenátus Külügyi Bizottságának elnöke szerint lehetetlen a kialakult helyzetet katonai úton megoldani. Annak ellenére, hogy Erdoğan török elnök politikája sokban különbözik az olasz állásponttól, Casini szerint hálásnak kell lenni, hogy a török nép és a politikai erők megfékeztek, elutasították a katonai puccsot.

Matteo Salvini, az ellenzéki Lega Nord vezetője szerint amíg Erdoğan hatalmon marad, Törökország a kényszerű iszlamizáció útját fogja folytatni, a sajtószabadság és a kisebbségek tiszteletben tartása utópia marad, és az iszlám terrorista csoportok további támogatást fognak élvezni. Ezért álláspontja szerint érthetetlen, hogy valaki még mindig azt szorgalmazza, hogy Törökország csatlakozzon Európához.¹⁵

Német reakciók

A német politikai elit egyértelműen elítélte a pénteki erőszakos puccskísérletet. **Angela Merkel** (CDU) szerint „tragikus, hogy ilyen sok ember vesztette életét a puccskísérlet során”. A német kancellár rámutatott arra, hogy a nép joga szabad választások során eldönteni, hogy ki kormányozzon.¹⁶ Merkel ugyanakkor egyidejűleg arra is figyelmeztette az ankarai kormányt, hogy mindenki számára biztosítsa a demokratikus jogokat és védelmezze a kisebbségeket, és nem szabad túlkapásokhoz folyamodni. Felszólította a török felet, hogy a puccsisták elleni büntetőeljárások során a jogállamisággal összhangban járjanak el. A kancellár megfogalmazása szerint Németország mindvégig egy olyan Törökország mellett áll, amely a demokráciát és jogállamiságot védelmezi.¹⁷ A szövetségi kormány szóvivője, Steffen Seibert a kormány nevében kategorikusan elutasította a halálbüntetés bevezetésének lehetőségét. Rámutatott, hogy ez az uniós tagsági tárgyalások felfüggesztéséhez is vezethet.¹⁸

¹⁵ <http://www.ilssole24ore.com/art/notizie/2016-07-16/turchia-renzi-sollievo-prevalgono-stabilita-e-democrazia-121138.shtml?uuid=AD8CJvt>

¹⁶ <http://www.merkur.de/politik/putsch-versuch-tuerkei-reaktionen-politik-zr-6576024.html>

¹⁷ <http://www.welt.de/newsticker/news1/article157097758/Bundesregierung-warnt-nach-Putschversuch-in-der-Tuerkei-vor-Rache-und-Willkuer.html>

¹⁸ <http://www.welt.de/politik/article157124814/Bundesregierung-erklaert-Todesstrafe-in-Tuerkei-zur-roten-Linie.html>

Heiko Maas (SPD) szövetségi igazságügyi miniszter arra figyelmeztetett, hogy *„a gyűlölet és az önkény nem járul hozzá a puccskísérlet utáni helyzet békés rendezéséhez.”* A vádlottak és letartóztatottak jogait szerinte is védeni kell. **Frank-Walter Steinmeier** (SPD) szövetségi külügyminiszter szerint mintegy 200 000 német nyaral Törökországban, őket nyugalomra szólította fel, de kiemelte, hogy *„semmilyen különösebb, a turistákat érintő eseményről nem érkezett jelentés”*.

A CDU testvérpártja, a **bajor CSU** az eseményekre reagálva megerősítette a török vízummentességgel kapcsolatos ellenállását.¹⁹

A Zöldek török származású elnöke, **Cem Özdemir** is örül annak, hogy nem sikerült a katonai puccs. Ugyanakkor félelmének adott hangot, hogy Erdoğan elnök a helyzetet gátlástalanul a saját érdekei szerint használja majd ki. *„Erdoğan bizonyára nem fogja elszalasztani a kínálkozó lehetőséget arra, hogy a hadsereget alaposan megtisztítsa és az elnöki uralom felé mutató alkotmánymódosítást keresztülvigye. Valószínűleg a kormánykritikus média és a civil társadalom sem számíthat semmi jóra.”* Özdemir felhívta a szövetségi kormány figyelmét arra, hogy ne hagyja magára a török ellenzékét.²⁰

A németországi török közösség elnöke, **Gökay Sofuoglu** is elítélte a puccskísérletet. Rámutatott, hogy az összes párt – köztük a kurd Demokrata Párt – a katonai puccs ellen foglalt állást. Ez az első alkalom, hogy egy katonai puccskísérlet Törökországban sikertelen volt.

¹⁹<http://www.welt.de/newsticker/news1/article157097758/Bundesregierung-warnt-nach-Putschversuch-in-der-Tuerkei-vor-Rache-und-Willkuer.html>

²⁰ <http://www.welt.de/politik/article157097877/Gott-sei-Dank-hat-die-Demokratie-gesiegt.html>